

Sant Jaume de Frontanyà

Sant Jaume de Frontanyà

Ubicació

Comarca: Berguedà
Lloc/Adreça: L'església està situada al bell mig del nucli urbà de Sant Jaume de Frontanyà.
Alçada: 1075

Coordenades:

Latitud: 42.18722
Longitud: 2.02432
UTM Est (X): 419433
UTM Nord (Y): 4671024

Classificació

Número de fitxa 08216 - 45
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Edifici
Estil / època: Medieval Romànic
Segle s.XI
Any 1080
Estat de conservació Bo
Notes de conservació: L'església va ser restaurada per primera vegada després de les destrosses causades durant la guerra Civil pel Servei de Catalogació i Conservació de Monuments de la Diputació de Barcelona durant els anys 1962-1966 i al 1982 el mateix Servei restaurà la coberta del cimbori. Al 1991, el Servei de Patrimoni Arquitectònic va encarregar a Pere Solà i Antoni Puig un projecte de restauració dels elements més degradats del conjunt: el campanar, l'escala d'accés, l'òcul de la façana i les cobertes de la nau i del creuer.
Protecció Legal
Tipus de protecció: BCIN
Observacions protecció: BCIN 195-MH-EN, codi RI-51-0000444
Data aprovació: dl., 06/04/1931 - 12:00

Número inventari	195-MH-EN
Generalitat i altres inventaris	
Accés	Fàcil
Ús actual:	Religiós/Cultural
Titularitat	Privada
Titular:	Bisbat de Solsona. Palau Episcopal. 25280 SOLSONA

Fitxes associades:

[Església Vella de Sant Jaume de Frontanyà](#)

[Nucli urbà de Sant Jaume de Frontanyà](#)

[Frontal de Sant Jaume de Frontanyà](#)

[Campanes de l'església de Sant Jaume de Frontanyà](#)

[Capitells de Sant Jaume de Frontanyà](#)

[Acta de consagració de l'església de Sant Jaume de Frontanyà](#)

Autoria de la fitxa Lluïsa Vilalta Pérez

Data de registre de la fitxa: dl., 24/01/2022 - 11:11

Descripció

L'església de Sant Jaume de Frontanyà és un exemple emblemàtic del romànic llombard a Catalunya, gràcies al seu cimbori de dotze costats únic al país. La puresa de línies i volums i la austera, però elegant, decoració llombarda fan que l'església sigui un exemplar de visita obligatòria per a tots els admiradors de l'art romànic procedents d'arreu del món.

L'actual edificació ha perdut les dependències canòniques originàriament disposades al costat de migjorn, les que allotjaren a una comunitat de canonges agustinians que es dedicaven a la pastoral. El claustre va ser destruït al segle XVII en el moment de construcció de la rectoria, la que es va adossar a l'església. Aquesta rectoria va ser arrencada al 1962, deixant l'església aïllada de la resta d'edificacions, el que avui ens permet rodejar-la i gaudir de tots els seus costats.

L'edifici de planta de creu llatina s'articula en una sola nau coberta amb volta de canó, reforçada per un arc toral que evita la concentració de tot el pes als murs laterals, i encapçalada per un creuer que dona pas a tres absis. L'absis central està decorat amb cinc nínxols semicirculars, separats per semicolumnes i ressaltats per un arc rebaixat al mur, en una disposició similar a la de Sant Vicenç de Cardona (Bages). A diferència de Cardona, les absidioles corresponen als braços del creuer i no a naus laterals, el que provoca un trencament de la linealitat que accentua l'estructuració en creu llatina.

En el creuament de la nau amb el transsepte, s'obre una cúpula de sectors vuitavada que s'articula gràcies a quatre trompes a cada angle que permeten el pas de la planta quadrada de la nau a la planta octagonal de la cúpula. La volta de la nau i els braços del creuer tenen la mateixa alçada, cosa que facilita la construcció de la base de la cúpula.

La sensació d'unitat és present des de qualsevol racó de l'interior de l'església, una característica clau en edificacions romàniques d'aquest nivell, donada per un acurat sistema de proporcions i a la llum aèria que il·lumina la cúpula i la fan visible des del primer moment que un accedeix a l'església.

La il·luminació de l'edifici ve donada per finestres de doble esqueixada, dues a la paret de migjorn, una a cada costat del transsepte, una a la base de la cúpula que il·lumina el nivell superior –com podem veure en

la fotografia anterior- i una al centre de cada absis. Originàriament, les finestres estaven tapades amb teixit de ventre de vedella, el que funcionava com a vidre per a aïllar-se del fred, però a la vegada deixava passar la llum. Actualment, aquest teixit s'ha reemplaçat per alabastre, el que gaudeix de les mateixes característiques d'aïllament i translucidesa. A més, a la façana de ponent, s'obre una petita finestra cruciforme i un òcul d'execució molt posterior. El fet que l'església tingui poques obertures pot ser un intent d'aïllar un espai sagrat de l'exterior –sensació accentuada per l'espessor del mur-, però el cert és que el mur ha de ser sòlid per a poder suportar el pes de la cobertura.

Exteriorment, veiem que es tracta d'un edifici volumètric, ja que llueix d'una puresa de línies i volums que tradueixen directament a l'exterior els espais interiors. En la intersecció de la nau amb el transsepte s'aixeca un cimbori de dotze costats únic a Catalunya. La base del tambor és vuitavada, però cadascuna de les quatre parets nascudes de les trompes formen un angle suau, deformant l'octàgon bàsic per a donar lloc a un cimbori poligonal de dotze costats. El tambor de la cúpula està decorat amb un fris de finestres cegues i un altre d'arquacions llombardes articulades en tres plafons que emmarquen la finestra situada sobre els absis. La sòbria ornamentació és un tret molt característic del primer romànic llombard a Catalunya, el que combina simplicitat decorativa i puresa de línies per donar una sensació de majestuositat austera.

A la paret de llevant s'obren els absis, decorats amb un fris d'arquacions llombardes continu a les absidioles i formant tres plafons de cinc arquacions separades per dues lesenes a l'absis central. Als costats de migjorn i tramuntana, el mur construït a base de carreus uniformes, com a la resta de l'edifici, no gaudeix de cap mena de decoració.

Tocant al mur de tramuntana s'hi troba el cementiri, un dels pocs que avui en dia encara resten dins el nucli urbà d'una població al qual es tenia accés des de l'interior de l'església a través d'una porta, ara tapiada, situada a la paret del creuer. Actualment hi ha dues altres portes tapiades, les que donaven accés a les dependències canonicals des del mur del creuer i de l'inici de la nau central, ambdues al costat de migjorn.

La simplicitat decorativa de l'edifici es contrasta amb l'elaborada composició de la façana de ponent, organitzada en sis plafons d'arquacions en dos nivells. En el registre inferior, dos plafons envolten una porta construïda amb dovelles en arc de mig punt i coberta per una arquivolta. En el registre superior, les arquacions laterals segueixen el pendent de la coberta, mentre que el plafó central emmarca una finestreta cruciforme i un gran rosetó de construcció molt posterior.

La façana està encapçalada per un campanar de cos quadrat adossat a un d'espadanya, del que es conserven els muntants. Es diu que la construcció original va ser modificada al 1572 tot adossant un campanar de cos quadrat que permetia aixoplugar el rector del poble durant les seves tasques de convocatòria de fidels.

L'aparell constructiu es basa en carreus petits, perfectament tallats i disposats de manera uniforme en tot l'edifici. Fent referència a la simbologia, des de l'època de sant Agustí aquests carreus de pedra perfectament tallada recordaven per si mateixos la justícia i les tres virtuts cardinals: fe, esperança i caritat. Una vegada formant part de l'edifici, aquests evocaven els sants que havien estat disposats per sempre a ser fidels a l'Església. Als arcs i les portes, hi podem veure una disposició especejada de les pedres que permetien l'articulació de les formes circulars, confirmant una tecnologia constructiva de final del segle XI. Malgrat el que expliquen les divertides llegendes, les esglésies romàniques no eren construïdes tot omplint-les de sorra per a articular els murs i les voltes, doncs llavors el problema seria a l'hora de buidar-les. Tot i que la tecnologia de l'època era molt més rudimentària que en temps actuals, els constructors romànics feien servir un sistema de bastides. Així, es posaven unes bigues de fusta a les parets a mesura que el constructor anava aixecant mur, de manera que encara avui podem veure els forats on aquestes es posaven.

Observacions:

Sant Jaume de Frontanyà és un dels edificis del primer romànic català més emblemàtics del país gràcies a la seva unitat i simplicitat decorativa, però sobretot per l'excel·lent modulació dels volums a nivell exterior. Per aquest motiu, l'arquitecte Elies Rogent va basar la restauració de l'església del monestir de Santa Maria de Ripoll en els esquemes constructius presents a Sant Jaume de Frontanyà.

Història

L'església actual de Sant Jaume de Frontanyà es va construir a finals del segle XI, segurament entre 1066 i 1080, precedint l'església de Sant Jaume de Frontanyà Vell, consagrada el 20 de juny de 905 i centre d'una comunitat de preveres. L'edificació de l'església nova sorgeix com a necessitat d'un espai més gran i un lloc més accessible.

A partir del 1140 va aplegar una comunitat de canonges agustinians, regida per un prior, la que ràpidament va estendre la seva influència, qui continuaren amb les funcions parroquials de l'església. El 1395 era regida per priors comendataris i el 1592 va ser secularitzada i incorporada al Bisbat de Solsona. Tenint en compte l'existència de la comunitat agustiniana, tot indica que hi hauria hagut dependències monàstiques etorn un caestre, del que sembla que resten dos capitells. Aquestes suposades dependències monàstiques haurien estat enderrocades al s.XVII en construir-se la rectoria, la que es va enderrocar als 1970.

Diverses actuacions de restauració, a la teulada i al campanar, estan documentades als llibres sacramentals (APSJF 1598) on consta les aportacions de diferents cases a l'obra de l'església.

En temps contemporanis, es van dur a terme tres intervencions a càrrec del Servei de Catalogació i Conservació de Monuments de la Diputació de Barcelona (ara SPAL). La primera intervenció, el 1962, va enderrocar l'antiga rectoria, adossada al costat sud, ja que estava en molt mal estat de conservació i causava problemes d'humitats al temple. Amb aquest enderroc, van apareixer vestigis del que es creia el conjunt monàstic original: capitells esculpits, columnes i tombes antropomorfs excavades a la roca. Malgrat aquestes troballes, mai es va fer una excavació arqueològica científica per tal de confirmar l'existència i evolució del conjunt monàstic. La seva reconstrucció es va considerar inviable i es va procedir a refer la part de façana del temple que s'havia alterat en afegir la casa, enderrocar dues cases més que s'hi annexaven al costat sud i reparar els paraments que havien quedat al descobert.

La segona intervenció va tenir lloc entre el 1972 i el 1980. Bàsicament es van desmuntar les cobertes i es van rebaixar fins al nivell original, ja que aqueta havia estat sobrealçada en època moderna, quan es va construir el cos que va convertir el campanar d'espada en una mena de comunidor. La nova coberta es va reconstruir amb xarxa metàl·lica i capa de formigó, envanets de suport, solera, tela asfàltica, cornisa de pedra natural i teules. Les obres del cimbori van quedar interrompudes, les que es van recuperar en una tercera intervenció el 1982, tot col·locant una tela asfàltica, solera de rajola i teula àrab, i es va formar una cornisa perimètrica amb llosa de pedra. També es va fer un repàs general de les teulades i es van canviar les teules trencades.

L'any 1991, el Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya es va fer càrrec de la continuació de la restauració, atès que es tractava d'un monument declarat Bé Cultural d'Interès Nacional. Aleshores es va restaurar tot el cos del campanar, l'escala d'accés, l'òcul de la façana i, altravergada, les cobertes de la nau i del creuer.

Bibliografia

AA.DD. (2005) Sant Jaume de Frontanyà: Art, Natura i Pau; Ajuntament de Sant Jaume de Frontanyà.

AA.DD. (1985) Catalunya Romànica. Vol. XII El Berguedà. Fundació Enciclopèdia Catalana.

APSJF (1594-1598 i 1621-1623) Llibres sacramentals, Compliment pasqual, Matricula de compliment pasqual de la parròquia de Sant Jaume de Frontanyà amb les diverses nòmimes per cada casa, 24 de març de 1598, unitat d'instal·lació n. 4, llibre D.

SPAL (2022) Fitxa d'intervencions del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local a Sant Jaume de Frontanyà, Diputació de Barcelona.

BARAUT, C. (1978). Les actes de consagracions d'esglésies del Bisbat d'Urgell (segles IX-XII). Urgellia, núm. 1.

MARTÍNEZ SOLSONA, F. (1967) Sant Jaume de Frontenyà: mil anys d'història i geografia. Editorial Montblanc.

Enllaços d'interès:

[Inventari del Patrimoni Arquitectonic de la Generalitat de Catalunya](#)

